

**T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ**

**2018-2019 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI
HUKUK BAŞLANGICI DERSİ
DERS NOTLARI**

PROF. DR. TURAN YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
I. İDAREYE İLİŞKİN ANAYASAL İLKELER	2
A. İdarenin Bütünlüğü	2
B. Kanuni İdare İlkesi	2
II. TÜRK İDARİ TEŞKİLATI	2
A. Merkezden Yönetim Teşkilatı	2
B. Yerinden Yönetim Teşkilatı.....	5
III. KAMU HİZMETİ	7
IV. KOLLUK	7
V. KAMU MALLARI	8
VI. İDARİ İŞLEMLER	9
VII. İDARİ DAVA TÜRLERİ	11
VIII. KANUN YOLLARI	12
IX. DAVA SÜRELERİ	13
IX. İDARENİN SORUMLULUĞU	14

I. İDAREYE İLİŞKİN ANAYASAL İLKELER

A. İdarenin Bütünlüğü

İdari teşkilat merkezden ve yerinden yönetim olarak iki ana bölüme, bu bölümler de aralarında çeşitli birimlere ayrılmaktadır. İdaredeki bu çeşitlenme, idarenin bütünlüğü ilkesiyle birleştirilmektedir. Anayasanın 123. maddesine göre, “idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür”. İdarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ilkesiyle, idarenin yerine getirdiği çeşitli görevlerle bu görevleri yerine getiren kurumlar arasında birlik sağlanması ve idari yapı içinde yer alan kurumların bir bütünlük içerisinde çalışması öngörülmüştür. İdarenin görevleriyle bütün olması, idare teşkilatındaki tüm birimlerin, idare işlevine giren faaliyetlerin bir parçası olması ve tüm idari teşkilatın aynı amaca, yani kamu yararını gerçekleştirmek amacına yönelik faaliyette bulunması anlamına gelmektedir. Kuruluşuyla bir bütün olma ise her şeyden önce, idarenin kuruluşunun kaynağını ve kuvvetini tek anayasadan almasını, bu anayasaya uygun yasalarla düzenlenmesini ifade etmektedir.

B. Kanuni İdare İlkesi

Kanuni idare ilkesi iki boyut içermektedir. Birincisi, idarenin kuruluşunun kanunla düzenlenmesi, ikincisi ise idarenin görevlerinin kanunlarda gösterilmesidir. Nitekim Anayasa'nın 123. maddesine göre, “İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.”

Ancak Anayasa'nın 106.maddesinin 11.fıkrasına göre; bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenecektir. 123. maddenin son fıkrası Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kamu tüzelkişiliği kurulmasına da imkan tanımaktadır. Fıkra göre; Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur.

Dolayısıyla kanuni idare ilkesi, idarenin kuruluşunun, görev ve yetkilerinin kanunla genel çerçevesinin belirlenmesi, yürütme ve idarenin düzenleme yetkisi sınırları içinde bu konularda düzenlemeler yapabilmesini ifade etmektedir.

II. TÜRK İDARİ TEŞKİLATI

Ülkemizin idari teşkilatı, merkezden yönetim ve yerinden yönetim olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Aşağıda ilk olarak merkezden yönetimin merkez ve taşra teşkilatları ele alınacaktır. Daha sonra yerinden yönetim idarelerine yer verilecektir.

A. Merkezden Yönetim Teşkilatı

Merkezden yönetim teşkilâtı, ülkenin başkentinde bulunan merkez teşkilâtı ile taşra teşkilâtı olarak iki bölümden oluşmaktadır. Merkeze yardımcı kuruluşlar olarak adlandırılan birimler de merkezden yönetim teşkilatına dahildirler.

I. Merkez Teşkilatı

Yürütme yetkisi ve görevini kullanan Cumhurbaşkanı, aynı zamanda, merkezi idarenin merkez teşkilatıdır. Eski sistemde, görev alanında devlet tüzelkişiliğini temsil eden bakanlıklar, artık Cumhurbaşkanlığı teşkilatına dâhildirler.

a. Cumhurbaşkanı

1. Seçimi: 16.Nisan 2017 tarihli Referandumla kabul edilen Anayasa değişikliğinde Cumhurbaşkanı seçimi 101.maddede düzenlenmiştir. Buna göre: Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

2. Görev ve Yetkileri: 1982 Anayasasında yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanı, yürütme görev ve yetkisini kullanan yürütme organı haline gelmiştir. Dolayısıyla merkezi idarenin merkez teşkilatını sadece Cumhurbaşkanlığı oluşturmaktadır. Yeni düzenlemede Bakanlar Kuruluna yer verilmediği gibi, bakanlıklar da Cumhurbaşkanlığı teşkilatına dahil edilmişlerdir.

1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 1. maddesinde de Cumhurbaşkanının Devletin başı olduğu ve yürütme yetkisinin kendisine ait olduğu düzenlenmiştir. Maddede belirtildiği üzere, Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

3. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı

1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı şöyle düzenlenmektedir. İlk kısımda Cumhurbaşkanlığı Makamı; ikinci kısımda ise Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı yer almaktadır. Kararnamenin dördüncü kısmında Politika Kurulları düzenlenmiştir. Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu, Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu, Ekonomi Politikaları Kurulu ve Hukuk Politikaları Kurulu bu kurullardan bazılarıdır. Cumhurbaşkanı politika oluşturmak, politikaların uygulanmasını izlemek ve denetlemek yetkisini bu Kurullar aracılığıyla kullanacaktır.

Bakanlıklar 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 6. kısmında düzenlenmiştir. Bakan, bakanlık kuruluşunun en üst amiri olup, bakanlık icraatından ve emri altındakilerin faaliyet ve işlemlerinden sorumlu, bakanlık merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşların faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkilidir.

Kararnamenin 509.maddesine göre; bakanlıklar, merkez teşkilatı ile ihtiyaca göre kurulan taşra ve yurtdışı teşkilatından ve bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlardan meydana gelir. Bakanlığın kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve yürütmekte oldukları hizmetleri vatandaşlara sunmakla görevli bakanlık taşra teşkilatı ise şöyle düzenlenmiştir: İl valisine

bağlı il kuruluşları, kaymakama bağlı ilçe kuruluşları, doğrudan merkeze bağlı taşra kuruluşları.

Kararnamede üzerinde durulması gereken bir başka düzenleme ise Cumhurbaşkanlığı Ofislerdir. Kararnamenin 7. Kısımında; verilen görevleri yerine getirmek üzere Cumhurbaşkanlığına bağlı, özel bütçeli, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip, Dijital Dönüşüm Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi ve Yatırım Ofisi kurulmuştur (m.525.). Ofislerin tek organı başkandır. Başkan, ofisin en üst amiri olup ofisin genel yönetim ve temsilinden Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Başkan, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen amaç, politika ve stratejilere uygun olarak yönetir.

II. Merkezdeki Yardımcı Kuruluşlar

Merkezdeki yardımcı kuruluşlar esas olarak düşünce, öneri, görüş bildirerek merkezi yönetime yardımcı olan birimlerdir. Yardımcı kuruluşlardan bazıları Anayasada düzenlenmişlerdir. Ayrıca gerekli görüldüğünde yasayla yardımcı kuruluşlar oluşturmak mümkündür. Bu kurullar, görevleri gereği, yürütme ve idare işlevleri ile doğrudan doğruya ilgili olmakla beraber, merkezin hiyerarşisi dışındadır. Tüzelkişiliğe de sahip olmayan bu yardımcı kurullar, bağımsız Devlet örgütleridir. Cumhurbaşkanlığı sistemi olarak adlandırılan başkanlık sisteminde Cumhurbaşkanlığı teşkilatı bu kuruluşların görevlerini yerine getirecek birimlerle donatıldığı için bu birimleri zikretmeye gerek kalmamıştır. Sadece Anayasada Milli Güvenlik Kurulunun hala mevcut olduğunu belirtmekle yetinilecektir. Ayrıca yargı organı olan Danıştay ve Sayıştay görüş bildirme göreviyle merkeze yardımcı olmaktadır.

III. Taşra Teşkilatı

Anayasa “Merkezi İdare”ye ayırdığı 126. maddesinde merkezi idarenin taşra örgütünün hangi esaslara göre ayrıma tâbi tutulacağını açıklamaktadır: “Türkiye merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. ”

İl ve ilçe kurulması, kaldırılması, merkezlerinin belirtilmesi, adlarının değiştirilmesi kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnameyle il ve ilçe kurulmasını Anayasa’ya aykırı bulmuştur.

İl ve İlçe İdaresi: İl İdaresi, Vali, İl İdare Şube Başkanları ve İl İdare Kurulu ile gerçekleştirilir. İl İdaresinin başı olan Vali, Cumhurbaşkanı kararıyla atanır. Valilerin görev süreleri Cumhurbaşkanının görev süresiyle sınırlandırılmıştır. Vali ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi, idari yürütme vasıtasıdır. Valiler, ilin genel idaresinden Cumhurbaşkanıya karşı sorumludur. Ayrıca her bakanlığın ildeki üst amiridir. Dolayısıyla her bir bakan da valinin amiridir.

Mülki idare bölümlerinden ikincisi ilçe (kaza)’dır. İlçe İdaresi, Kaymakam, İlçe İdare Şube Başkanları ve İlçe İdare Kurulu ile gerçekleştirilir. İl İdaresi Kanunu’na göre ilçe idaresinin başı ve mercii kaymakamdır (md. 27). Kaymakam ilçede Cumhurbaşkanının temsilcisidir. İlçenin genel idaresinden kaymakam sorumludur. Görevlerini valinin “gözetim

ve denetimi altında” yapar. Genel olarak İl İdaresi Kanunu ile valiye verilen görev ve yetkiler ilçe sınırları içinde kaymakama verilmiştir.

B. Yerinden Yönetim Teşkilatı

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinin merkez teşkilâtına dâhil olmayan idarelere verilmesine yerinden yönetim adı verilmektedir. Yerinden yönetim, yer bakımından yerinden yönetim ve hizmet bakımından yerinden yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

I. Yer Bakımından Yerinden Yönetim İdareleri

Anayasamızın 127. maddesinde mahallî idareler, il, belediye veya köy halkının “mahallî müşterek ihtiyaçlarını” karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunla gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmaktadır.

127. maddede üç çeşit yer bakımından yerinden yönetim idaresi düzenlenmiştir. Anayasa’da il olarak adlandırılan mahalli idare birimi, yasada il özel idaresi olarak isimlendirilmiştir. Belediye ve köyler kanunlarında da aynı adı taşımaktadırlar.

a. İl Özel İdaresi: İl halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mahalli özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. İl özel idaresinin organları il genel meclisi (karar organı), il encümeni ve tüzelkişiliğin başı ve temsilcisi olan Vali’dir.

b. Belediye: Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mahalli özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. Ancak il ve ilçe merkezi olan yerlerde belediye kurulması zorunludur. Bu yerlerde nüfusa bakılmaz. Belediyenin organları belediye meclisi (karar organı), belediye encümeni ve belediye başkanıdır.

c. Büyükşehir Belediyesi: 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir belediyesini: “Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini... ifade eder” şeklinde tanımlamaktadır. Kanun, toplam nüfusu 750.000’ den fazla olan illerin il belediyelerinin kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürüleceğini hüküm altına almıştır. Büyükşehir belediyesinin organları, büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanıdır.

d. Köy İdaresi: Köy Kanunu, köyü üç değişik şekilde tanımlamaktadır:

- Nüfusu iki binden az olan yurtlara köy... denir.

- Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta mallan bulunan ve toplu ve dağınık evlerde oturan insanlar, bağ ve bahçe ve tarlalarıyla bir köy teşkil ederler.

- Köy, bir yerden bir yere götürülebilen veya götürülemeyen mallara sahip olan ve işbu kanun ile kendisine verilen işleri yapan başlı başına bir varlıktır.

Köyler idari kararlarla kurulurlar. Bu yetki İçişleri Bakanlığı'na tanınmıştır. İçişleri Bakanlığı bir yerde köy kurmadan önce o yerdeki il idare kurulu, il genel meclisi ile Bayındırlık Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı'nın görüşünü alır.

Köy tüzelkişiliğinin organları, köy derneği, köy ihtiyar meclisi ve muhtardır.

II. Hizmet Bakımından Yerinden Yönetim İdareleri

A. Kamu Kurumları: Bazı hizmetlerin ayrı kamu tüzelkişileri aracılığıyla yerine getirilmesi demek olan hizmet bakımından yerinden yönetim sisteminde, kamu kurumlarının görev alanı, görecekları hizmetle sınırlıdır. Bu hizmet tüm ülkede yürütülebileceği gibi belirli yerle de sınırlanabilir.

Tüzel kişiliğe sahip olmaları, kanunla ya da Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle kurulmaları, yönetmelik çıkarabilmeleri ve idari özerkliğe sahip olmaları kamu kurumlarının başlıca özellikleridir. Yükseköğretim Kurulu ve TRT Anayasa ile kurulan kamu kurumlarına örnektir.

Türleri: Faaliyet alanı ve ilgili oldukları kamu idaresine göre: Kamu kurumları, genel ve özel kamu kurumları olarak ikiye ayrılırlar. Bütün ülke içinde ve hatta dışında çalışan, Devlete bağlı olanlara, genel (milli) kamu kurumları; belli bir yerde faaliyet gösteren ve yerel yönetimlere bağlı olanlar ise özel (mahalli) kamu kurumları olarak adlandırılmaktadırlar. Faaliyet konularına göre ise kamu kurumları: İdari (klasik), iktisadi, sosyal, bilimsel, teknik ve kültürel kamu kurumları olarak adlandırılmaktadır

B. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları: Belli bir mesleğe mensup olanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak amacıyla kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, belirli bir kamu hizmetini görmek üzere kurulmuş olmadıkları için, kamu kurumu olarak adlandırılmamışlar; kamu kurumu niteliğinde kuruluşlar şeklinde nitelendirilmişlerdir. Merkezi idare hiyerarşisi dışında, yasayla verilen görevleri yerine getiren kamu tüzelkişileri oldukları için, yerinden yönetim idareleri içinde yer almaktadırlar.

Kamu tüzelkişiliğine sahip olma, kanunla kurulma, kamu kudretini kullanma yetkisine sahip olma, zorunlu üyelik şartı, organlarının kendi üyeleri arasından seçilmesi, özerk bütçeli olma ve amaçları dışında faaliyette bulunma yasağına tabi olmaları bu kuruluşların özellikleri olarak sayılabilir.

III. KAMU HİZMETİ

Kamu hizmeti, devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinliklerdir.

Kamu hizmeti mevcut bir kamu tüzel kişinin kanunla bir faaliyeti ifa etmekle görevlendirilmesi veya yeni bir kamu tüzel kişisi kurularak belli bir kamu hizmetini yürütmekle görevlendirilmesi ile kurulabilir. Kamu hizmetinin kaldırılması, kurulmasında olduğu gibi, ya bir kamu hizmetini yürüten idari teşkilatın kaldırılması ile ya da kamu hizmeti niteliğindeki bir faaliyetin kamu hizmeti olmaktan çıkarılması ile olur.

Kamu hizmetlerinin türleri: tekelli – tekelsiz kamu hizmetleri; yürütüldükleri alana göre kamu hizmetleri: “milli kamu hizmetleri” “mahalli kamu hizmetleri”; yararlanma yöntemlerine göre kamu hizmetleri: “doğrudan yararlanılan kamu hizmetleri”, “dolaylı yararlanılan kamu hizmetleri” olarak ayrılmaktadır. Konusuna göre kamu hizmetleri idari, iktisadi, sosyal veya bilimsel-teknik-kültürel kamu hizmetleri olarak ayrılmaktadır.

Kamu hizmetlerine ilişkin temel ilkeler: eşitlik, tarafsızlık (nesnellik/yansızlık), süreklilik (devamlılık/düzenlilik), uyarlanma (değişebilirlik) ve meccaniliktir.

Kamu hizmetlerinin görülüş usulleri: kamu hizmetlerinin kamu tüzel kişileri tarafından görülmesi: emanet usulü veya kamu hizmetlerinin özel hukuk tüzel kişileri tarafından görülme usulleri: müşterek emanet, iltizam, ruhsat(izin) ve imtiyaz usulleridir.

Kamu hizmetinin görülmesine ilişkin klasik yöntemler dışında, günümüzde, gelişen koşullara ve yeni yaklaşımlara uygun olarak, kamu hizmetinin özel kişilere gördürülmesinde yeni yöntemler veya karma yöntemler de kullanılmaktadır. “Kamu özel ortaklığı modelleri”, “özel hukuk kişilerinin faaliyetlerinin desteklenmesi ve özendirilmesi” ve “kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi” de kamu hizmetinin görülüş usulleri olarak incelenebilir.

IV. KOLLUK

Kolluk faaliyetinin amacı kamu düzenini sağlamaktır. Kamu düzeninin üç unsuru vardır. Bunlar: dirlik ve esenlik, güvenlik ve sağlıktır. Kolluk faaliyeti, “idari kolluk faaliyeti” ve “adli kolluk faaliyeti” olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır. İdari kolluk, kamu düzenini korumaya yönelik, önleyici nitelikteki kolluk faaliyetidir. İdari kolluk genel idari kolluk ve özel idari kolluk olarak ayrılır. Genel idari kolluk bireyler ve grupların tüm faaliyetleri ile ilgili olarak yürütülürken, özel idari kollukların her biri belirli bir alanla sınırlı olarak yürütülmektedir. Kolluk faaliyeti yürütmekle görevli olan görevliler arasında kolluk makamı-kolluk personeli ayrımı bulunmaktadır.

Kolluk usulleri “yasaklama”, “izin” ve “bildirim” olmak üzere üçe ayrılır. Hak ve özgürlükler yalnızca kanun koyucu tarafından sınırlanabildiğinden, hangi konuda hangi kolluk usulünün uygulanacağı kanun koyucu tarafından belirlenir.

Kolluk tedbirleri önleyici olma özelliklerinin yanında zorlayıcı ve bastırıcı özelliklere de sahiptir. Bu nitelikleri, kolluk güçlerinin kullandığı re'sen icra ve zor kullanma yetkisi ile yaptırım uygulama yetkisinde görülmektedir.

Kolluk yetkisinin sınırları: “ölçülülük ilkesi” ve “özgürlükler arasındaki hiyerarşi açısından kolluk yetkisinin sınırları” ile belirlenir. Ölçülülük ilkesi, amaç-araç ilişkisinde birleşen üç alt kavram olan “elverişlilik”, “gereklilik” veya “zorunluluk” ve “oranlılık” kavramlarını da kapsar. Özgürlükler arasındaki hiyerarşi açısından kolluk yetkisinin sınırları: İdare tarafından bir kolluk tedbiri ile kısıtlanan özgürlüğün önem ve değerinin, kolluk yetkisinin sınırlarında ve söz konusu kolluk tedbirinin sağladığı yarar ile kısıtlanan özgürlük arasında bir denge oluşturulması sürecinde rol oynayan unsurlardan biri olduğu kabul edilmektedir.

Anayasa temel hak ve özgürlüklere getirilecek sınırlamaların sınırı bakımından olağanüstü dönemler için normal zamanlardan farklı bir düzenleme öngörmektedir. Anayasa'nın 15. maddesi gereğince: “Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Bu durum kolluk yetkilerinin genişlemesi olarak ifade edilmektedir.

V. KAMU MALLARI

İdarenin faaliyetlerini yerine getirirken kullandığı taşınır ve taşınmaz mallara genel olarak kamu malları denilmektedir. Farklı ayrımlar yapmak mümkün olmakla beraber kamu malları arasındaki temel ayrım uygulanan hukuki rejime bağlı olarak; genel olarak kamu hukukuna tabi kamu malları ve genel olarak özel hukuka tabi kamu malları olarak yapılmaktadır. Genel olarak kamu hukukuna tabi kamu malları ise malın kullanılış şekline göre orta malları, hizmet malları ve sahipsiz mallar olarak üçe ayrılmaktadır. **Orta malı:** halkın doğrudan doğruya kullanımına sunulmuş mallardır. Yollar, meydanlar orta mallarına örnektir. **Hizmet malı:** herhangi bir kamu hizmetinde kullanılan mal, o hizmetin ayrılmaz bir parçası olacak derecede hizmete özel olarak uyarlanmış ise hizmet malı söz konusudur. İskele ve limanlar hizmet mallarına örnek olarak verilebilir. **Sahipsiz mallar:** özel mülkiyete konu olamayan, doğrudan doğruya devletin hüküm ve tasarrufu altında olan mallardır. Dağlar, tepeler sahipsiz mallara örnektir. Bunların dışında, bir kamu tüzel kişisine ait olmakla beraber doğrudan kamu hizmetlerinin yürütülmesinde kullanılmayan veya halkın yararlanmasına tahsis edilmemiş ve yalnızca sağladıkları gelir nedeniyle, dolaylı bir şekilde kamu yararı sağlayan mallar kamunun özel mallarıdır. İdarenin edindiği taşınır- taşınmaz malların kamu malı statüsü kazanması için mala, doğrudan kamu yararını amaçlayan bir işlev verilmeli ve kamu yararına tahsis edilmelidir.

Kamu malı niteliğinin kaybı, kanunlarla farklı bir düzenleme getirilmediği sürece yetki ve şekilde paralellik ilkesine tabidir. Malı kamu malı statüsüne sokan tahsis işleminin kaldırılması ile kamu malı niteliği ortadan kalkar. Hizmet malı ya da orta malı statüsündeki mallar tahsis amaçlarının değiştirilmesi ile kamunun özel malı haline gelirler. Doğal

nitelikleri gereği kamu malı sayılan sahihsiz malların kamu malı sıfatını kaybetmeleri ise ancak doğal niteliklerinin yok olması ile mümkündür.

Kamu mallarının tabi olduğu bazı özel durumlar söz konusudur: Kamu malları haczedilemez. Kamu malları kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilemez. Kamu mallarının tapu siciline tescilleri de özellik arz eder.

Kamu mallarından yararlanma usulleri: genel yararlanma ve özel yararlanma olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel yararlanma, kamu mallarından tahsis amaçları çerçevesinde, objektif olarak belirlenmiş statülerdeki kişilerce, hukuki olarak kişileştirilmiş bir sığta sahip olmak gerekmeksizin, izin almaksızın yararlanma olarak tanımlanmaktadır. Genel yararlanmanın hukuki rejimini belirleyen temel ilkeler: “genel yararlanmanın serbestliğı”, “genel yararlanmanın karşılıksızlığı” ve “genel yararlanmanın eşitliğıdir.

Özel yararlanmada kamu malından kişiselleştirilmiş bir hukuki durum aracılığı ile tekeli bir yararlanma söz konusudur. Kamu mallarından özel olarak yararlanabilmek için önceden izin alınması gerekir, genel yararlanmanın aksine burada yararlanma serbest değildir ve verilen izin geçici sürelidir. Ayrıca genel yararlanmaya hakim olan karşılıksızlık ilkesi de özel yararlanmada geçerli değildir. Özel yararlanmanın kural olarak bir karşılığının bulunması gerekir. Özel yararlanmanın hukuki rejimini belirleyen temel ilkeler: “izin sistemi”, “yararlanma karşılığı bedel” ve “yararlanmanın geçiciliğı” ilkesidir.

Özel yararlanma, tahsisin kapsamı ile olan uyumu ve bağdaşabilirliğı dikkate alınarak, özel kural (tahsise uygun veya normal) ve özel istisnai (tahsisle bağdaşır veya anormal) yararlanma olarak ikiye ayrılmaktadır. Özel kural yararlanmaya örnek olarak; hallerde kabzımallara verilen yerler, otobüs terminallerinde otobüs şirketlerinin bilet satış yerleri verilebilir. Bunlar kamu malının oluşturulma amacına, tahsise uygun ve tahsisin kapsamı dâhilinde yararlanma biçimleridir. Özel istisnai yararlanmaya; kaldırımlardaki büfeler, yollardaki benzin istasyonları örnek olarak verilebilir.

VI. İDARİ İŞLEMLER

Tanım: Tek taraflı, yani işlemin muhatabının iradesine bakılmaksızın tesis edilebilmeleri sebebiyle, idari işlemler kamu gücü kullanılarak yapılan işlemler olarak tanımlanmaktadır.

A. İdari İşlemlerin Özellikleri

Kamu Gücünden Yararlanılarak Yapılması: Bir işlemi idari işlem yapan özellik, o işlemin bir idari makam tarafından tesis edilmesi değil; işlemin kamusal bir faaliyeti gerçekleştirmeye yönelik olması ve bu nedenle de kamu gücü ayrıcalığından yararlanılarak yapılmasıdır.

Tek Yanlılık: Muhatabın iradesine bakılmadan, başka bir ifadeyle muhatabın iradesi ne yönde olduğunun bir önemi olmaksızın sadece işlemi tesis eden idarenin iradesini açıklamasının, kişiler üzerinde doğrudan doğruya hukuki sonuçlar doğurmasıdır.

İcrailik: İdari işlemlerin icrailik niteliği, idarenin kamu gücünü kullanarak iradesini açıkladığı anda doğrudan hukuki sonuçlar doğurabilmesi ve kişiler üzerinde etkisini doğrudan gösterebilmesidir.

Hukuka Uygunluk Karinesinden Yararlanma: İdari işlemler tesis edildikleri andan, yargı organı tarafından iptal ya da yürütmenin durdurulması kararı verilinceye; ya da yetkili makamca geri alınıncaya kadar yahut kaldırılıncaya kadar hukuka uygun kabul edilmektedirler. Bu sayede idare, işlemlerinin hukuka uygunluğunu ispatlamak zorunda olmaksızın işlem tesis etme ve kamu hizmetini kesintisiz bir şekilde yerine getirme imkanına sahip olmaktadır.

B. İdari İşlemlerin Unsurları

İdari Yargılama Usulü Kanununun ikinci maddesinde, iptal davası tanımlanırken, idari işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olmasından söz edilmektedir. İdari işlemlerin unsurlarını oluşturan bu kavramlar, idari işlemlerin hukuka uygunluğunu belirlemede kullanılmaktadır.

Yetki, idari işlemi hangi idari makam, görevli veya organın yapacağını gösteren unsurdur. Şekil unsuru, idari işlemlerin yapılışında uyulması gereken şekil ve usul kurallarını içerir. Sebep unsuru, idari işlemin yapılmasına yol açan hukuki işlem veya maddi bir olaydır. Sebep unsuru, işlemin dayanağını, gerekçesini oluşturur. Konu unsuru, idari işlemin ortaya çıkardığı hukuki sonuçtur. İdarenin tüm işlemlerinin amacını kamu yararı oluşturmaktadır.

C. Kazanılmış Hak

Kazanılmış hak, kişinin bulunduğu statüden doğan, kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel niteliğe dönüşmüş haktır. Bir statüye bağlı olarak ileriye dönük, beklenen haklar, kazanılmış hak niteliği taşımaz. Bir başka ifadeyle kazanılmış hak, yasalar veya diğer düzenleyici işlemlerle yaratılan hukuki durumların bireyselleşmesi halinde ortaya çıkar. İlgili hakkında uygulanmış, sonuçlarını doğurmuş olan bir düzenleme, kazanılmış hak doğurur. Kazanılmış bir haktan söz edilebilmesi için bu hakkın yeni düzenlemeden önce yürürlükte olan kurallara göre bütün sonuçlarıyla fiilen elde edilmiş olması gerekir. Uygulanan düzenlemenin değişmesi veya kaldırılması, uygulama işleminin sonuçlarını etkilemez. Örneğin yurt dışında alınan diplomanın denkliğine ilişkin bir karar verilmişse, denkliğe ilişkin düzenlemenin değişmesi üzerine önceden verilen denklik kararı değiştirilemez. Yürürlükteki yönetmeliğe göre bir sınava girerek başarılı olanların, yeni yönetmeliğe göre tekrar sınava alınmaları mümkün değildir. Ancak bir hukuki durum değiştiğinde o hukuki durumun içinde olanlar bu değişiklikten etkilenirler. Örneğin öğrenim süresi uzatıldığında, öğrenci olanların öğrenim süresi uzar; ama mezunların tekrar çağırılarak süreyi tamamlamaları istenemez.

Kamu düzeni bakımından belirli aralıklarla gözden geçirilmesi gereken veya ilgililerin belirli şartları sürekli taşınması koşuluyla yapılan işlemlerde, işlemin iptali kazanılmış hak ihlali anlamına gelmez. İdarenin verdiği izin ve ruhsatlar, her durumda kazanılmış hak oluşturmazlar. Örneğin, belirli suçlardan mahkumiyet silah taşıma, bulundurma ruhsatının iptali sebebidir. Belediye tarafından verilen büfe, kafeterya amaçlı işgal izinleri, kamu düzeni

gerekli kıldığında iptal edilebilir. Ancak bu gibi durumlarda koşulları gerçekleşmişse ilgilinin zararının tazmini gerekir.

VII. İDARİ DAVA TÜRLERİ

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun ikinci maddesinde idari dava türleri şu şekilde sayılmıştır:

- a) İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları,
- b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,
- c) Tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar.

A. İptal Davaları

İptal davası, idari işlemlerin hukuka aykırılıkları sebebiyle, hukuk âleminden kaldırılmalarını sağlamaya yönelik bir dava türüdür. İptal davaları ile idarî işlemlerin hukuk kurallarına uygunluğu incelenir. İptal davasının hukuk devleti ilkesini yaşama geçirme işlevi sebebiyle bu davaların objektif olduğu kabul edilir. Bu kabule göre: İptal davası neticesinde verilen karar sadece somut uyuşmazlık için değil, benzer tüm uyuşmazlıklar için geçerlidir. İptal davası açma genel süresi, Danıştay ve idare mahkemelerinde 60 gün ve vergi mahkemelerinde 30 gündür.

İdari işlemlerin hukuka uygunluk karinesinden yararlanmaları nedeniyle Danıştay'da veya idari mahkemelerde dava açılması dava edilen idari işlemin yürütülmesini durdurmaz. Ancak işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir

B. Tam Yargı Davaları

Tam yargı davaları, kişilerin ihlal edilen haklarının yerine getirilmesine veya uğradıkları zararlarının giderilmesine yönelik davalardır. Kişisel hakkın tazminine yönelik olması, tam yargı davalarını iptal davalarından ayıran önemli bir özelliktir. İptal davalarında işlemlerin hukuka uygun olup olmadığı incelendiği için, bu davaların sonuçlarından iptal edilen işlemlerle ilgili herkes yararlanmaktadır. Tam yargı davaları ise sadece davanın tarafları bakımından sonuç doğuran davalardır. İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilirler.

İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla, işlemin tebliğini izleyen günden itibaren altmış günlük dava açma süresinde dava açabilirler. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava süresi içinde dava açılabilir.

VIII. KANUN YOLLARI

Bir davada kararın haksız, hukuka aykırı olduğunu düşünen tarafa, kararın bir üst derece mahkemesinde incelenmesi imkânını veren hukuki yol, kanun yolu olarak adlandırılmaktadır. İdari yargıda kanun yolları aşağıdaki gibidir.

A. İstinaf

İdari Yargılama Usulü Kanununun 45. Maddesine göre; idare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda farklı bir kanun yolu öngörülmüş olsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, konusu 45.maddede belirtilen tutarda Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz. Ayrıca, İYUK'un 20/A. ve 20/B. maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne tabi olan davalarda da istinaf yoluna başvurulamaz. Bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulursa istinaf başvurusunun reddine karar verir. Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verir. Bu hâlde bölge idare mahkemesi için esası hakkında yeniden bir karar verir.

B. Temyiz

Danıştay dava dairelerinin nihai kararları ile bölge idare mahkemelerinin 46.madede sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar, başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi Danıştay'da, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde temyiz edilebilir.

Temyiz incelemesi sonunda Danıştay; kararı hukuka uygun bulursa onar. Kararın sonucu hukuka uygun olmakla birlikte gösterilen gerekçeyi doğru bulmaz veya eksik bulursa, kararı, gerekçesini değiştirerek onar. Kararda yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmayan maddi hatalar ile düzeltilmesi mümkün eksiklik veya yanlışlıklar varsa kararı düzelterek onar. Ancak Danıştay, görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması, hukuka aykırı karar verilmesi, usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata

veya eksikliklerin bulunması, sebeplerinden dolayı incelenen kararı bozar. Temyiz incelemesi sonucunda verilen karar, dosyayla birlikte kararı veren mercie gönderilir. Bölge idare mahkemesi, Danıştayca verilen bozma kararına uyabileceği gibi kararında ısrar da edebilir. Danıştay'ın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır. Bölge idare mahkemesi, bozmaya uymayarak kararında ısrar ederse, ısrar kararının temyizi hâlinde, talep, konusuna göre Danıştay İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulunca incelenir ve karara bağlanır. Danıştay İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurulları kararlarına uyulması zorunludur.

İstinaf ve temyize aynı usulle başvurulmakta olup, başvuru süresi otuz gündür.

C. Yargılamanın Yenilenmesi (Olağanüstü Kanun Yolu)

Yargılamanın yenilenmesi, kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı, yargılamanın yeniden yapılmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiş bir hukuki yoldur. Yargılamanın yenilenmesi, yargının hatalı karar verdiği bazı hallerde yapılan yanlışlığın düzeltilmesine imkân tanımaktadır. Yargılamanın yenilenmesi talebi Kabul edildiği takdirde ilk karar kaldırılarak uyuşmazlık yeniden ele alınmakta ve yeni bir karar verilmektedir. Yargılamanın yenilenmesine zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeple elde edilemeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması ya da lehine karar verilen tarafın, karara etkisi olan bir hile kullanmış olması gibi İYUK'un 53. maddesinde sayılan sınırlı hallerde başvurulabilir.

İIX. DAVA SÜRELERİ

A. Dava Açma Süreleri

İYUK'nun 7. maddesine göre, dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay'da ve idare mahkemelerinde altmış; vergi mahkemelerinde otuz gündür. İvedi yargılama usulü kapsamındaki davalarda süre 30 gün; merkezi ve ortak sınavlara ilişkin davalarda ise 10 gündür. Yokluk derecesinde hukuka aykırı işlemlere karşı ise her zaman dava açmak mümkündür. İlgili yasada farklı bir süre öngörülmüşse, dava bu süre içinde açılmalıdır. Örneğin Kamulaştırma Kanunu'na göre dava açma süresi otuz gündür.

Bu süreler idari uyuşmazlıklarda yazılı bildirim yapıldığı tarihi izleyen günde başlar. Adresleri belli olmayanlara özel kanunlarındaki hükümlere göre ilan yoluyla bildirim yapılan hallerde, özel kanununda aksine bir hüküm bulunmadıkça süre, son ilan tarihini izleyen günden itibaren onbeş gün sonra işlemeye başlar. İlanı gereken düzenleyici işlemlerde dava süresi, ilan tarihini izleyen günden itibaren başlar. Ancak bu işlemlerin uygulanması üzerine ilgililer, düzenleyici işlem veya uygulanan işlem yahut her ikisi aleyhine birden dava açabilirler. Düzenleyici işlemin iptal edilmemiş olması bu düzenlemeye dayalı işlemin iptaline engel olmaz.

İdari yargı uygulamasında bazı hallerde dava süresinin işlemin öğrenilmesinden itibaren başlayacağı da kabul edilmektedir. Usulüne uygun olarak tebliğ edilmeyen işlemlerde, ilgilinin haberdar olması üzerine dava açması gerektiğinin kabulü zorunludur.

Süreler, tebliğ, yayın veya ilan tarihini izleyen günden itibaren işlemeye başlar. Tatil günleri sürelere dahildir. Şu kadarki, sürenin son günü tatil gününe rastlarsa, süre tatil gününü izleyen çalışma gününün bitimine kadar uzar. Bu Kanunda yazılı sürelerin bitmesi çalışmaya

ara verme zamanına rastlarsa bu süreler, ara vermenin sona erdiği günü izleyen tarihten itibaren yedi gün uzamış sayılır.

B. İdarenin Sükutu, İdari İtiraz

İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler. Bu durumda altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek redde-dilmiş sayılır. İlgililer altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Altmış günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı, isteminin reddi sayarak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava açma süresi işlemez. Ancak, bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren altı ayı geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, altmış günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse, cevabın tebliğinden itibaren altmış gün içinde dava açabilirler.

Bununla birlikte ilgililer tesis edilmiş bir işleme hakkında idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur. Bu başvuruya da altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır.

IX. İDARENİN SORUMLULUĞU

Anayasanın 125. Maddesinde: “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.” hükmü yer almaktadır. Buna göre idare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür. Ayrıca 129. maddede, kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davalarının, kendilerine rücu edilmek kaydıyla, ancak idare aleyhine açılacağı belirtilmektedir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 2/1-b maddesinde idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları, idari dava türleri arasında sayılmıştır. Genel anlamı ile tam yargı davaları, idarenin faaliyetlerinden ötürü, hakları zarara uğrayanlar tarafından idare aleyhine açılan tazminat davalarıdır.

İdare kural olarak, yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar, idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir. Tam yargı davalarında, öncelikle zarara yol açtığı öne sürülen idari işlem veya eylemin Hukuka uygunluğunun denetlenmesi esas alındığından, olayın oluşumu ve zararın niteliği irdelenip, idarenin hizmet kusuru olup olmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkelerinin uygulanıp uygulanmayacağına incelenmesi, tazminata hükmedilirken de her halde sorumluluk sebebinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

İdarenin Kusur Sorumluluğunun(Hizmet Kusuru) dayandığı hukuki esas hizmet kusuru olarak adlandırılır. Danıştay kararlarında Hizmet kusuru, idarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanmaktadır. İdarenin yürüttüğü hizmetin gereği gibi işlememesi; geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde idarenin kusurlu olduğundan bahsedilir.

Hukuk düzeni, insanlığın gelişmesine paralel olarak, kusur dışında sorumluluk hallerini de kabul etmektedir. Nitekim Anayasa'nın 125. Maddesi idarenin sorumluluğunu kusur şartına bağlamamıştır. *İdarenin Kusursuz Sorumluluğu* üç esasa dayanmaktadır. Bunlar: *Risk* (tehlike), *kamu külfetlerinde eşitlik* (yükümlülüklerde eşitlik-hakkaniyet) ve *sosyal risk* esaslarıdır.

Risk(tehlike) esasına göre Bazı idari faaliyetler vardır ki zarar verme riski içerirler. Bir başka ifadeyle idare, tehlikeli faaliyetlerde de bulunmaktadır. İdarenin zarar verme riski taşıyan faaliyetlerinden doğan zararlarda sorumlu tutulması için kusurlu olması aranmaz. Askeri tatbikatlar, güvenliğin sağlanması, elektrik üretim ve dağıtımını, sağlık hizmetleri, sulama kanalları gibi hizmetler tehlikeli faaliyetlerin tipik örnekleridirler.

Fedakârlığın denkleştirilmesi, hakkaniyet-nesafet ilkesi olarak da adlandırılan Kamu *Külfetlerinde Karşısında Eşitlik* esas, kamuya sunulan bir hizmetten belirli kişi ya da kişilerin zarar görmesi durumunda, bu zararın kamu tarafından paylaşılmasını, yükümlülüğün topluma eşit olarak yayılmasını öngörür.

İdare, faaliyet alanıyla ilgili, önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği bir takım zararlardan, *Sosyal Risk* esasına göre sorumludur. Kusursuz sorumluluğun dayandığı bu üçüncü ilke, özellikle terör olaylarının yaygınlaşması sonucu daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Geniş anlamda hizmet kusuru olarak da kabul edilebilecek olan sosyal risk esas, ferdi olmayan, ani gelişen, öngörülemeyen ve bu sebeple önlenemeyen, maç sonrası kutlamaları, asker uğurlamaları vb. toplumsal olaylardan dolayı meydana gelen zararların tazmininde kullanılabilir.

İdarenin sorumluluğunu kaldıran veya azaltan durumlar da bulunmaktadır. Bunlar: tazmini gereken zarar bulunmaması hali, zararın mücbir sebeplerden kaynaklanması, zarar görenin veya üçüncü kişinin idari faaliyet ile zarar arasındaki illiyet bağına kesen eyleminin bulunması, kamu görevlilerinin görevden ayrılabilen kişisel kusurlarıyla zarara sebebiyet vermesi hali.